

Nogle oplysninger om Martin Vahls navn og slægt.

Meddelte af Aagaat Daae.

Om Martin Vahl, der døde 1804 som professor ved Københavns universitet staar der i Dansk biografisk leksikon: »Martin Vahl, botaniker, 1749—1804 var født i Bergen $\frac{7}{10}$ 1749 og søn af købmand Henrik Rasmussen og Christine Elisabeth Friis, datter af Cornelius Friis og Vibeke Faal. Hans oprindelige navn var M. Vahl Henrichsen, opkaldt efter sin mormoders broder, Martinus Vahl, der stod fadder til ham. Navnet findes stavet paa 5 forskjellige maader: Faal, Fael, Fahl, Vahl, Wahl. Paa en billet, som Linné har skrevet til ham, er hans navn skrevet Fahl. Naar og hvor hans egentlige fædrenavn er faldet bort, vides ikke, rimeligvis kort efter hans ankomst til København, hvor han blev inmatriculeret under Navnet Martinus Vahl Henric filius«

Efter dette synes det at maatte have en smule interesse baade noget nærmere om hans slægt og naar han har begyndt kun at bruge det navn, der ved ham er bleven berømt.

Saavidt jeg kan se, kan hans fædrene slægt vanskelig føres længere tilbage end til hans farfar, Rasmus Henrichsen, der var skipper, boede i Bergen og gift med Anne Olsdatter; deres søn Henrich Rasmussen var fød i Bergen 1720 døbt i Korskirken $\frac{7}{4}$, tog borgerskab 1745 og eiede huset paa hjørnet af Torvet og Strandgaden, altsaa da som nu i byens bedste forretningstrøg, her baade boede han og drev sit købmandsskab. Efter en taksationsforretning af 1767 blev denne eiendom værdsat til 1200 rgd.; selve huset, der var en enetages murgård med to arker, en til Torvet og en til Strandgaden blev værdsat til 1100 rgd. og et muret ildhus, der hørte til eiendommen for 100 rgd.

Efter dette maa man vel antage at Henrich Rasmussen har været en forholdsvis velstaaende mand; at han ogsaa har nydt

anseelse fremgaar af, at han var en af byens repræsentanter eller deputerede mænd; efter det kgl. rescript af $\frac{4}{5}$ 1772 blev han dertil valgt paa byens raadhus $\frac{26}{3}$ 1773. Et andet bevis for det samme har man i, at fire af hans døttre blev indgiftede i byens gamle anseede kjøbmandsslægter; hans svigersønner bærer navnene: Freuchen, Janson, Kahrs og Reimers.

Hans første hustru, Christine Friis, døde paa barselseng 40 Aar gammel $\frac{17}{12}$ 1765 og efterlod 2 sønner og 5 døttre, der alle var ilive 1769; efter at have været enkemand i 8 aar giftede Henrich Rasmussen sig $\frac{18}{1}$ 1773 med Petriche Marie Borsing, død 1776, 43 aar gammel, enke efter Jacob Henrich Smith.

Da han døde 1794 beg. $\frac{23}{10}$ blev hans bo paa arvingernes vegne overtaget af de to svigersønner Dithmar Kahrs og Bernt Freuchen, som umyndige nævnes de to dattersønner Henrich Janson og Henrich Reimers. Kort efter holdes der auktion over hans efterladte eiendele, og i avertissementet herom nævnes specielt flere vaaningshuse, sjøboder og pakhus, skibsparter samt varer af den mest forskjellige art.

Hans døttre sees at have brugt familienavnet Rasmussen, medens hans ældste søn aldrig synes at have benyttet dette; ifølge Bergens kathedralskoles protokol bliver $\frac{9}{1}$ 1764 Martinus Vahl Henrichsen, søn af kjøbmand Henrich Rasmussen indmeldt i skolen efter at have nydt privat information af Monsieur Middelthun¹⁾ og samtidig oplyses der, at han bliver understøttet af faderen. Det er en endnu tildels brugt skik i Bergen, at specielt navnefættre, men ogsaa andre efter familienavnet sætter faderens fornavn med søn efter, i dette tilfælde var der ogsaa den grund tilstede, at Martin Vahl sletikke brugte faderens efternavn. Han begyndte i mesterlektiens nest nederste klasse og har i de tre aar, han var paa katedralskolen havt skolestipendium ; i 1764 9 rgd. og 3 ort, desuden 4 rgd., i 1765 9 rgd. og desuden 7 rgd. og i 1766, det aar, i hvilket han dimitteres 10 rgd. og 5 rgd. »44 rgd. 3 ort rigtig bekommet ved min dimission. M. Vahl«, staar der i protokollen. Efter dette synes

¹⁾ Henrich Bryssel Middelthun 1741—87 død som fjerde lektiehører ved katedralskolen i Bergen.

det klart, at han har kastet efternavnet Rasmussen længe før han kom til Kjøbenhavn.

De penge som blev tildelt Martin Vahl, synes i dette tilfælde nærmest kun at være en slags præmie for gode evner og flid, ikke fordi der var nogen trang tilstede. J. W. Hornemann²⁾ siger i hans biografi: »faderen hed Henrich Rasmussen, hvis rundhed for hans søn, gjør hans minde kjært for videnskabens dyrkere«. Det var jo ogsaa kun rimelig, at faderen, naar han, som her, havde raad dertil, selv understøttede og hjalp frem sin begavede søn. Hans testimonium i protokollen er: 1764 meget godt haab, og i 1765 meget stort haab.

Lyder Sagen³⁾ gengiver i sin Læsebog s. 281—82 ovennævnte biografi og knytter hertil følgende anmærkning: »Hans tidlige ungdomslærer, rektor Arentz⁴⁾ har fortalt mig, at han engang i en undervisningstime talte med sine disciple, blandt hvilke Vahl dengang var, om plantelæren, og at Vahl den følgende dag medbragte et herbarium, som han i sine fritimer havde samlet i egnen ved Bergen. Dette herbarium sendte rektor Arntz straks til conferentsraad Rotbøll⁵⁾, som kort forhen havde anmodet ham om at skaffe sig endel bergenske planter, især mosarter«.

1767—69 opholdt Martin Vahl sig i Norge, dels hos faderen i Bergen, men mest paa Sønmore hos Hans Strøm⁶⁾, som dengang var sogneprest til Volden; han drev ogsaa botaniske studier i Bergens omegn sammen med Markus Schnabel⁷⁾, der havde været hans kammerat i skolen.

Af bergensere, som har staaet Martin Vahl nær, kan vist i første række nævnes den 10 aar ældre Carl Johan de Besche apoteker og eier af Svaneapoteket; der berettes, at det var ham,

¹⁾ Jens Wilkens Horneman 1770—1841, professor, fortsatte Vahls Flora Danica.

²⁾ Lyder Sagen 1777—1850, skolemand, forfatter, overlærer ved Bergens katedralskole.

³⁾ Fredrik Christian Holberg Arentz 1736—1825, rektor ved Bergens katedralskole.

⁴⁾ Christian Friis Rottbøll 1727—97, læge, botaniker, professor.

⁵⁾ Hans Strøm 1726—97, prest, naturforsker, forfatter, professor theol. extraordinære.

⁶⁾ Markus Schnabel 1745—1816 pers. kap. hos faderen i Ulvik, død som res. kap. til Lier.

som opmuntrede Martin Vahl at vælge naturvidenskaben, medens derimod hans fader var mere stemt for, at sønnen skulde studere medicin; det syntes vel den praktiske kjøbmand at være mere et »brødstudium«. De Besche og Vahl mødtes i sin kjærlighed til naturvidenskaben og sin beundring for Linné, hos hvem de Besche havde studeret 1760—62 og til hvem Vahl drog umiddelbart efter sit Ophold i Norge.

Da Martin Vahl i 1786 som den bekjendte botaniker, ansat ved Kjøbenhavns universitet, besøgte Bergen var vel de Besche en af dem udenfor familie kredsen, han mest havde glædet sig til at træffe. Efter Johan Nordahl Bruns¹⁾ mindedigt over Carl Johan de Besche synes dette gjensyn at have været endnu mer for ham; men desværre et slaganfald havde allerede da lammet de Besches tunge, saa han kun var istand til at skrive vennens navn og kort tid efter døde han.

Martinus Vahl, der var Martin Vahls grandonkel og gudfar, nedstammede formodentlig fra den Effuert Faal, der var fra Lübeck og tog borgerskab i Bergen $\frac{1}{2}$ 1656; i Bergens borgerbog nævnes Martinus Vahl 1728, han var kjøbmand og gift med Gierke Friis og ved testament dateret Bergen $\frac{14}{1}$ 1760 skjænkede dette ægtepar et legat, der nu henligger under Domkirkens fattigkasse²⁾. Ellers vides lidet om ham uden forsaavidt at han var stadskaptein og døde $\frac{21}{3}$ 1768 73 aar og 8 Maaneder. Hans hustru døde $\frac{13}{7}$ 1765 og i den anledning blev der trykt hos Christopher Kother et af den tids sædvanlige sørgevers paa 4 foliosider udstyret med allegoriske figurer; hele første side optages af tittelen, hvorfra vi faar at vide, at hun døde $\frac{13}{7}$ 1765 og blev begravet i Domkirken $\frac{22}{7}$ og at hun blev 74 aar og 5 maaneder 7 uger og 6 dage; forfatteren er sørgehusets forbundne tjener M. V. og teksten, der bestaar af 58 linier fortæller, at hun var gift i 40 ar, havde ingen børn, men antog mange i børns sted, desuden kalder forfatteren hende mormor. Hvem var forfatteren? der er bleven antaget³⁾,

¹⁾ Johan Nordahl Brun, biskop, forfatter, 1745—1816. Mindre digte. Kbh. 1791 findes mindeverset over J. C. de Besche.

²⁾ Nicolaysen. Norske stiftelser, hvor der oplyses, at original-testamentet findes i riksarkivet.

³⁾ Bibliotheca Norvegia 1. 620. Den her givne Oplysning om Martinus Vahl † 1732 og at Gierke Friis er Martin Vahls moster kan ikke være rigtig.

at initialerne M V skal dække ingen ringere end den senere professor Martin Vahl, som den gang forøvrig kun var 16 aar; der var ogsaa to brodersønner af Martinus Vahl, som da levede i Bergen og havde samme forbogstaver. Sikkert er det nu, at forfatteren har staaet afdøde meget nær, og at en mesterlektianer kan producere et sørgevers er vel ikke umulig. Hvis forfatteren saaledes er Martin Vahl og kalder afdøde mormor, ligger det nær at tænke, at hans mor har været opdraget hos det barnløse ægtepar, der blev gift samtidig med hendes fødsel; for denne antagelse taler ogsaa, at hun kalder disse op før sine forældre.

Skiftet efter Martinus Vahl¹⁾, paabegyndt $\frac{3}{4}$ 1768 og afsluttet $\frac{14}{11}$ 1769, viser kun udarvinger; først udlodder 586 rgd. 7 ort til hans 6 brorbørn, derefter den samme sum til 4 andre af hans brorbørn, og saa den halve sum til hans søster Vibeke's døtre, hvoraf den halve del deles mellem Christine Friis's 7

1) Michael, myndig	146. 3. 4.	} Altsaa børn af Martinus Vahls bror Michel.
Edward „	146. 3. 4.	
Anna Vahl, 21 aar	73. 1. 10.	
Martha Michelsdatter 14 aar	73. 1. 10.	
Else Beate Budde, 21 aar	73. 1. 10.	
Mouritze Vahl, enke	73. 1. 10.	} Altsaa børn af Martinus Vahls bror, skibsfører Mikal Vahl og Maren Møller. Job Dischingthun Vahl var sogneprest til Bamble. Gierke, gift med Henrich Reimers, der efter hendes død giftede sig med Martin Vahls søster Gierke Rasmussen.
Job Vahl, myndig	195. 2. 5.	
Michel Vahl, myndig	195. 2. 5.	
Grete Vahl, gift	97. 4. 2.	
Gierke Friis Vahl, 24 aar	97. 4. 2.	} Datterbørn og datter af Martinus Vahls søster Vibeke, gift med Cornelus Friis. Elisabeth Friis gift med P. G. Schneider.
Martinus Vahl Henrichsen, 19 aar	32. 3. 6.	
Rasmus	14 „ 32. 3. 6.	
Anne Marie	15 „ 16. 1. 11.	
Gierke	9 „ 16. 1. 11.	
Wibecke	8 „ 16. 1. 11.	
Cornelia	5 „ 16. 1. 11.	} Gierke Friis' brordatters mand og børn.
Christine Friis	2 „ 16. 1. 11.	
Elisabeth Friis, gift	146. 3. 4.	} Arven her var jo falden medens brordatteren levede.
Henrik Rasmussen, myndig	183. 1. 11.	
Hans to sønner hver med	40. 3. 4.	
Hans 5 døtre hver med	20. 2. 1.	} Hendes brordatter gift med P.G. Schneider.
Elisabet Friis, gift	366. 2. 3.	
Berthe Friis, 69 aar	366. 2. 3.	
Elisabeth Friis, ugift	366. 2. 3.	} Gierke Friis' 2 søstre, der hver kun tog søsterlod.

børn. Saa kommer Gierke Friis's arvinger, 2 ugifte søstre hver med 366 rgd. 7 ort og 3 sk., og den samme sum delt mellem hendes to brørdøttre, der ved at tage hver halv brørslod faar det samme; den ene del til Henrich Rasmussen og hans børn.

Af dette skifte fremgaar klart, at Gierke Friis har været Martin Vahls moders faster og ikke hendes moster; at ikke Martin Vahls og hans søskende ved testamente her er bleven særskilt betænkt, synes ogsaa at være et bevis for, at Henrich Rasmussens formuesomstændigheder var gode.

Cornelius Friis, Gierke Friis,
 g. m. Vibeke Paal, søster af d. 1765, 74 aar gammel,
 Martinus Vahl. g. m. Martinus Vahl, d. 1768, 73 aar gammel,
kjøbmand, stadskaptein,
ingen børn.
Elisabeth Friis,
— 1768 — ugift.
d. 1773, 73 aar gammel,
ugift.

Christine Friis¹⁾, Elisabeth Friis,
 f. 1726, død 1765, død 1806, 79 aar gammel,
 g. ²⁾/₁₂ 1748 m. Henrich Rasmussen, g. m. Petter G. Schneider,
 1720—1794, kjøbmand. d. 1806, 79 aar gammel,
skipperborger i Bergen.

Martin Vahl, Anne M. Rasmussen, Rasmus Rasmussen, Gierke Friis Vibeke Rasmussen, Cornelia Christine Friis
 1749—1804, f. 1752, levede 1769. f. 1754, Rasmussen, f. 1760, d. 1781, Rasmussen, Rasmussen,
 professor. levede 1769. f. 1738, d. 1784, Herman D. Janson³⁾ f. 1762, g. 1786 m. ¹²⁾/₁₂ 1765—⁷⁾/₉ 1841,

Henrich Reimers,²⁾ f. 1779 m. hofagent og eier af kjøbmand. Damsgaard ved Bergen. Bernt Freuchen,³⁾ m. 1757—1822, kjøbmand. f. 1753—1820, kjøbmand.

Deres sønnesønner er Deres sønnesønner er 4 børn, hvoraf 2 sønner 9 børn, hvoraf
 Herman J. Reimers, konsul, hvoraf 2 sønner sønnen Bernt var
 høiesterets assessor, eier af f. ⁶⁾/₉ 1841. kjøbmænd i Bergen. kjøbmand i Bergen.
 f. ¹²⁾/₉ 1843. Damsgaard. f. ¹⁷⁾/₁₁ 1848.

1) Da hun døde 17¹²⁾/₁₂ 1765 paa barselseng udkom der trykt hos Köther et sørgervers lignende det der udkom ved Gierke Friis død. Begge hærer som forfattermærke M. V., men her staar desuden »af en bedrøvet Efterladte søn M. V.». Atter et bevis for at sørgerverset over Gierke Friis skyldes Martin Vahl.

2) Legattamiljen Ameln, Familjerne von Tangen og Flod, udarbejdet af Wilhelmine Brandt. Bergen 1884.

3) Stamtafle over familjerne Janson og Sem av Helmich Janson. Bergen 1909.

4) Stamtafle over familien Froelien ved Ch. Deligobe. Bergen 1899.